

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 9

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

XAYRIDDIN SULTONNING “YALDO KECHASI” ROMANIDA QUR’ON OYATLARI, HADIS VA DINIY MATNLARNING INTERTEKSTUAL VAZIFASI

Xo‘jamurodova Oydin Xo‘jamurod qizi

Osiyo texnologiyalari universiteti, kafedra mudiri, (PhD), dotsent.

e-mail: oydinxojamurodova@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-3963-6194>

Annotatsiya.

Maqolada Xayriddin Sultonning “Yaldo kechasi” romanida Qur’on oyatlari, hadislar va diniy matnlarning intertekstual vazifasi Kristeva, Baxtin, Jenett, Karaulov va Lotman nazariyalari asosida tahlil qilinadi. Diniy matnlarning tarixiy-kolorit, xarakterologik, kompozitsion-g’oyaviy, badiiy-estetik va polemik vazifalari hamda ularning shakllari aniqlanib, sarlavhaning paratekstual ma’nosi ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: “Yaldo kechasi”, Xayriddin Sulton, intertekstuallik, Qur’on, hadis, pretsedent matn, diniy matn, paratekst, tarixiy roman.

ИНТЕРТЕКСТУАЛЬНАЯ ФУНКЦИЯ КОРАНИЧЕСКИХ АЯТОВ, ХАДИСОВ И РЕЛИГИОЗНЫХ ТЕКСТОВ В РОМАНЕ ХАЙРИДДИНА СУЛТОНА «ЯЛДО КЕЧАСИ»

Ходжамуродова Ойдин Ходжамурод кизи

Азиатский технологический университет, заведующая кафедрой, (PhD), доцент.

Аннотация.

В статье на основе теорий Кристевой, Бахтина, Женетта, Караулова и Лотмана анализируется интертекстуальная функция аятов Корана, хадисов и религиозных текстов в романе Хайриiddина Султана «Ночь Ялдо». Определяются историко-кolorитная, характерологическая, композиционно-идейная, художественно-эстетическая и полемическая функции религиозных текстов, а также формы их проявления; раскрывается паратеkstуальное значение заглавия произведения.

Ключевые слова: «Ночь Ялдо», Хайриiddин Султан, интертекстuality, Коран, хадис, прецедентный текст, религиозный текст, паратеkst, исторический роман.

SYNTACTIC NEUTRALIZATION: A SEMANTIC-FUNCTIONAL PERSPECTIVES

Xo‘jamurodova Oydin Xo‘jamurod qizi

Asia University of Technologies, Head of the Department, (PhD), Associate Professor.

Abstract.

The article analyzes the intertextual functions of Qur’anic verses, hadiths, and religious texts in Khayriddin Sultan’s novel *Yaldo Kechasi* based on the theories of Kristeva, Bakhtin, Genette, Karaulov, and Lotman. It identifies the historical-atmospheric, characterological, compositional-ideological, artistic-aesthetic, and polemical functions of religious texts, as well as the forms of their manifestation, and reveals the paratextual meaning of the novel’s title.

Keywords: *Yaldo Kechasi*, Khayriddin Sultan, intertextuality, Qur’an, hadith, precedent text, religious text, paratext, historical novel.

Kirish. Mustaqillik davri o‘zbek tarixiy romanchiligida tarixiy voqelikni oddiy hikoya qilishdan ko‘p qatlamli badiiy talqinga o‘tish tendensiyasi kuchaydi; bunday talqinda yozuvchi tarixiy manbalar, mumtoz adabiyot, xalq og‘zaki ijodi va diniy matnlar bilan dialogga kirishadi. Zamonaviy adabiyotshunoslikda bu hodisa intertekstuallik tushunchasi bilan izohlanadi. Terminni Yu. Kristeva 1967-yilda M. Baxtinning dialogizm va o‘zga so‘z haqidagi qarashlariga tayangan holda ilmiy muomalaga kiritgan bo‘lib [5; 438-b.], [1], unga ko‘ra, har qanday matn iqtiboslar mozaikasi sifatida quriladi. J. Jenett intertekstuallikni transtekstuallik tizimining bir turi sifatida ko‘rib, unga sitata, allyuziya va plagiatni kiritgan, shuningdek, paratekst, metatekst, arxitekst va gipertekst munosabatlarini ajratgan [3]. N. A. Fateeva intertekstual aloqalarni matn ichidagi kontrapunkt sifatida o‘rgangan [10], o‘zbek adabiyotshunosligida esa D. Quronov va hammualliflar bu tushunchani matnlararo aloqa hamda o‘zga matn izlarini ifodalovchi atama sifatida lug‘atda talqin etgan [7].

Xayriddin Sultonning 2025-yilda nashr etilgan “Yaldo kechasi” romani [9] ana shu nazariy nuqtayi nazardan o‘rganishga loyiq asar bo‘lib, unda Qur’on oyatlari, hadislar va boshqa diniy matnlar tarixiy haqiqatni badiiy voqelikka aylantirishda muhim vazifa bajaradi. Maqolaning maqsadi shu vazifalarni aniqlash va tasniflashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: 1) romanning diniy intertekstual qatlamini nazariy jihatdan asoslash; 2) diniy matnlarning romandagi asosiy vazifalarini aniqlash va tasniflash; 3) sarlavhaning paratekstual ma’nosini Qur’on matni bilan qiyoslash; 4) intertekstual aloqaning shakllarini — sitata, bilvosita iqtibos, reminissensiya va diniy formulalarni — ajratish; 5) diniy intertekstning o‘quvchi idrokidagi retseptiv rolini yoritish; 6) diniy intertekstning tarjima jarayonidagi o‘ziga xos muammolarini belgilash.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Tadqiqot materiali sifatida Xayriddin Sultonning “Yaldo kechasi” romani matni [9], Qur’oni karimning o’zbekcha izohli tarjimasini (Alouddin Mansur tarjimasini) [8] va Imom Buxoriyning “Sahihi Buxoriy” to’plami [2] xizmat qildi. Tadqiqotning nazariy asosini Baxtinning dialogizm konsepsiyasi [1], Kristevaning matnlararo aloqa haqidagi g’oyasi [5] va Jenettning transtekstuallik tasnifi [3] tashkil etadi. Baxtin nuqtayi nazaridan roman turli ovozlari va nutq janrlari to’qnashadigan maydon bo’lib, unda diniy matn ham alohida ovoz sifatida yangraydi [1]. Jenett tasnifiga ko’ra, oyat yoki hadisning romandagi ko’rinishi intertekstuallikning tor ma’nosiga, ya’ni bir matnning ikkinchisida hozir bo’lishiga to’g’ri keladi [3].

Diniy matnlarning intertekstual tabiatini tushunish uchun ularning Sharq madaniyatidagi o’rniga alohida e’tibor qaratildi. Qur’on va hadis nafaqat e’tiqod manbai, balki asrlar davomida ta’lim, huquq, axloq va so’z san’ati tizimini shakllantirgan asosiy matnlardir. Yu. N. Karaulov ilmiy muomalaga kiritgan prekedent matn tushunchasi [4] shunday matnlarga to’liq mos keladi: ular muayyan madaniyat vakillariga yaxshi tanish, tez-tez eslanadigan va o’zi bilan birga ma’lum tasavvurlar majmuini olib keladigan matnlardir. Yu. M. Lotmanning fikricha, matn axborot uzatuvchi qurilma bo’lish bilan birga xotirani saqlovchi va yangi ma’nolar hosil qiluvchi mexanizm hamdir, diniy matnlar esa bu xotiraning eng barqaror qatlamini tashkil etadi [6].

Tahlilda tavsifiy, qiyosiy-tarixiy va kontekstual tahlil usullari qo’llanildi: dastlab romandan diniy matnga oid barcha o’rinlar aniqlandi, so’ngra ularning asl manbadagi ma’nosi romandagi nutq vaziyati va qahramon maqsadi bilan solishtirildi, nihoyat, har bir iqtibosning badiiy vazifasi tasniflandi. Tahlil jarayonida o’nlab diniy-matniy o’rinlar qayd etildi va ular besh funksional guruh (tarixiy-kolorit, xarakterologik, kompozitsion-g’oyaviy, badiiy-estetik, polemik) hamda to’rt shakliy toifa (sitata, bilvosita iqtibos, reminissensiya, diniy formulalar) asosida tasniflandi; bu ko’rsatkich diniy intertekstning miqdoriy salmog’ini emas, balki uning sifat jihatidan xilma-xilligi va tizimlilikini ko’rsatish maqsadida keltirildi.

MUHOKAMA

Sarlavhaning paratekstual intertekstualligi. Romanning sarlavhasi paratekstual intertekst sifatida qaralishi mumkin. Yaldo so’zi yilning eng uzun kechasini bildiradi va fors-tojik hamda o’zbek mumtoz she’riyatida hijron, intizorlik, sinov va tong umidining ramzi bo’lib kelgan. Bu obraz Qur’onda tun va tong, zulmat va nur qarama-qarshiligi orqali ifodalangan g’oyalar bilan mazmunan uyg’unlashadi [8]. “Zuho” surasida tun sukunatga cho’mganda qasam ichilishi va Alloh bandasini tark etmaganining bildirilishi, “Inshiroh” surasidagi qiyinchilik bilan birga yengillik borligi haqidagi oyatlar (94:5–6) [8] uzoq kecha ortidan tong kelishiga ishonch motivini diniy asosda mustahkamlaydi. Demak, sarlavha o’quvchini dastlabki sahifalardan oq adabiy an’ana va diniy tasavvurlar bilan bog’liq ikki qatlamli o’qishga yo’naltiradi, bu esa tarixiy voqealarni umuminsoniy sinov va sabr mavzusiga ko’taradi.

Diniy intertekst va tarixiy roman janri an’anasi. Diniy matnlarning tarixiy nasrda faol qatnashishi o’zbek adabiyotida yangi hodisa emas: Abdulla Qodiriyning “O’tkan kunlar” romanida ham oyat va hadisga ishoralar, duo va basmala formulalari uchraydi, biroq ularning zichligi va vazifasi “Yaldo kechasi”da sezilarli darajada kengaygan [9]. Agar “O’tkan kunlar”da diniy matn ko’proq davr koloritini ko’rsatuvchi fon unsuri bo’lgan bo’lsa, “Yaldo kechasi”da u sarlavhadan boshlab romanning butun kompozitsion-falsafiy tizimini birlashtiruvchi o’zakka aylanadi, bu esa yozuvchining o’tmishdosh an’anani chuqurlashtirib davom ettirganini ko’rsatadi.

Tarixiy kolorit va xarakterologik vazifa. O’rta asrlar shaxsi dunyoni diniy-axloqiy koordinatlar orqali idrok etgan, uning nutqi, maktubi, farmoni oyat va hadis ifodalari bilan sug’orilgan; hukmdor farmonlari, xatlar va vaqfnomalar basmala hamda hamd-sano formulalari bilan boshlanishi bu holatning hujjatli dalilidir. Muallif shu formulalarni matnga kiritar ekan, badiiy voqelikning tarixiy haqiqatga yaqinligini ta’minlaydi. Xarakterologik jihatdan, qahramon qaysi oyat yoki hadisni qanday vaziyatda eslashi uning dunyoqarashini, samimiyati yoki riyokorligini ochib beradi: bir xil oyat sofdil zohid tilida ruhiy taskin vositasi bo’lsa, manfaatparast amaldor tilida siyosiy niqobga aylanishi mumkin. M. M. Baxtin “ikki ovozi so’z” deb atagan hodisa [1] aynan shu yerda ko’rinadi: o’zga so’z qahramon nutqiga kirib, unda ham asl ma’nosini, ham yangi maqsadni saqlaydi.

Kompozitsion-g’oyaviy, badiiy-estetik va polemik vazifalar. Diniy matnlar epizodlarni bir-biriga bog’lovchi, muallif konsepsiyasini yashirin holda yetkazuvchi tayanch nuqta bo’lib xizmat qiladi; payg’ambarlar qissalariga ishora bu jihatdan ayniqsa samaralidir. Yusuf qissasida qahramonning quduq va zindondan o’tib izzatga erishishi hamda otasining sabr haqidagi so’zlari (12:18) [8] sabr va adolat g’alabasi konsepsiyasining mumtoz ifodasidir. Yunus qissasida zulmatlar ichida qilingan tavba va najot motivi (21:87) [8] tun, yolg’izlik va kechirim mavzularini bir nuqtada jamlaydi; Yaldo obrazi bilan bunday motivlarning yaqinligi matnda semantik parallelizm hosil qiladi. Badiiy-estetik jihatdan oyat va hadis matnlari o’z ritmi va ifoda kuchi bilan nasriy bayonga tantanavorlik yoki mahzunlik bag’ishlaydi. Polemik-ironik jihatdan esa muallif diniy matnning hokimiyat manfaatlari yo’lida ishlatilishini ko’rsatganda, oyat bilan voqelik o’rtasidagi ziddiyat tanqidiy ma’no kasb etadi.

Payg’ambarlar qissalarining badiiy salohiyati. Yusuf va Yunus qissalari [8] ikkalasi ham vaqtinchalik yopiq makon — quduq, zindon, baliq qorni — orqali kengroq erkinlik va najotga chiqish syujet arxetipini o’zida mujassam etadi. Bu arxetip romanda tasvirlangan mustamlaka, inqilob va repressiya davridagi millat taqdiriga tabiiy ravishda mos tushadi: xalq boshidan kechirgan sinovlar vaqtinchalik zulmat, ammo undan keyin kutilayotgan yorug’lik sifatida idrok etiladi.

Hissiy ta’sir kuchi. Qur’on oyatlari o’zining tovush uyg’unligi, takror va parallelizmlarga boyligi bilan o’quvchiga avvalo his orqali ta’sir qiladi [8]. Nasriy matnga kirgan bunday parcha ritmi o’zgartiradi, voqealar tezligini sekinlashtiradi. Qahramon qiyin vaziyatda oyat yoki duoga murojaat qilganda, uning ruhiy holati ichki nutq orqali ochiladi; bu usul psixologik tahlilning sharqona ko’rinishi sifatida qaralishi mumkin.

Tarixiy haqiqat va badiiy voqelik dialektikasi. Tarixiy manba voqeani qayd etadi, badiiy matn esa uni tushuntiradi va baholaydi. Diniy matn bu ikki qutb o'rtasida ko'prik vazifasini o'taydi: davrning haqiqiy madaniy muhitiga daxldor bo'lgani uchun tarixiy asoslilikni mustahkamlaydi, shu bilan birga, transtarixiy qadriyatlarni olib kirib, voqeani zamonaviy o'quvchi uchun ham dolzarb qiladi. Shuning uchun diniy intertekst romanda bezak emas, balki tarixni badiiy anglash usulidir.

Axloqiy-baholovchi vazifa. Muallif o'tmishdagi shaxs yoki voqeaga to'g'ridan-to'g'ri baho berishdan ko'ra, uni oyat va hadis mezonlari bilan yonma-yon qo'yishni afzal ko'radi [2], [8]; baho muallif nomidan emas, madaniy an'ana nomidan chiqadi. Shu tariqa diniy intertekst tarixiy voqeaga axloqiy o'lchov kiritib, haqiqat va to'qima o'rtasidagi chegarani ma'naviy jihatdan birlashtiradi.

Intertekstual aloqa shakllari. To'g'ridan-to'g'ri sitata holatida oyat yoki hadis asl matni, tarjimasi yoki mazmuni bilan keltiriladi. Bilvosita sitatada "oyati karimada aytilganidek", "hadisi shariflarda kelishicha" kabi kirish iboralari orqali mazmun bayon qilinadi. Yashirin shakl — reminissensiya va allyuziyada oyat yoki hadisning obrazli ifodasi, tashbehi yoki kalit so'zi aytilmagan holda singdiriladi. Bundan tashqari, duo, salavot, hamd, inshaalloh kabi barqaror diniy formulalar ham intertekstual belgi vazifasini o'taydi. Amallar niyatga qarab baholanishi haqidagi mashhur hadisda (Buxoriy) [2] kabi axloqiy mezonlar qo'llanganda, tashqi qilmish bilan ichki niyat o'rtasidagi tafovut ruhiy tahlilning tayanchiga aylanadi. Bu shakllarning nisbati matnning janr xususiyatlarini ham belgilaydi: to'g'ridan-to'g'ri sitatalar ko'proq rasmiy-hujjatli epizodlarda, yashirin shakllar esa lirik-psixologik parchalarda ustunlik qiladi.

Diniy formulalarning nutqiy-uslubiy vazifasi. Duo, salavot, basmala va inshaalloh kabi formulalarning takrorlanishi nafaqat diniy mansublikni, balki nutq registrini ham belgilaydi: rasmiy-hujjatli nutqda ular to'liq va an'anaviy shaklda, kundalik muloqotda esa qisqartirilgan variantda keladi. Formulalarning zichligi qahramon ichki dunyosining o'zgarishini ham kuzatish imkonini beradi: masalan, boshida kamdan-kam diniy ibora ishlatgan personaj og'ir sinovlar ortidan tez-tez duo va oyatga murojaat qila boshlasa, bu uning ma'naviy evolyutsiyasini bilvosita ko'rsatadi.

Retseptiv jihat. U. Eko model o'quvchi tushunchasi bilan matn o'z o'quvchisini oldindan mo'ljallashini ta'kidlagan edi [11]. Diniy matnlar bilan tanish o'quvchi romandagi ishora va mazmun qatlamlarini to'liq ochadi, bunday tayyorgarlikka ega bo'lmagan o'quvchi esa asosiy voqealar oqimini kuzatsa-da, ikkinchi qatlamdan bahramand bo'lolmaydi. Shu sababli diniy iqtibos ko'pincha qahramon nutqi yoki sharh bilan qisman izohlanadi, bu esa ikki xil o'quvchi auditoriyasi o'rtasida muvozanat saqlashning badiiy usulidir.

Diniy intertekst va tarjima muammosi. Diniy intertekstning boshqa tillarga tarjima qilinishi alohida muammoni yuzaga keltiradi, chunki oyat va hadisning diniy-huquqiy avtoriteti hamda uning badiiy matn ichidagi estetik-kompozitsion vazifasi bir vaqtning o'zida saqlanishi lozim. Agar tarjimon oyatni faqat erkin mazmunan bersa, prekedent matnning ishonchlilik kuchi susayadi; aksincha, agar so'zma-so'z tarjimada qoldirilsa, diniy tayyorgarligi bo'lmagan o'quvchi uchun matn tushunarsiz bo'lib qolishi mumkin. Shu bois izohli tarjima, qavs ichida qisqacha sharh yoki so'nggi izohlar tizimidan foydalanish strategiyasi maqsadga muvofiqdir.

Diniy intertekstning didaktik-tarbiyaviy ahamiyati. Oyat va hadislar orqali berilgan axloqiy-falsafiy xulosalar zamonaviy o'quvchi, xususan, yosh avlod uchun ham tarbiyaviy ahamiyat kasb etadi, chunki ular sabr, adolat, sadoqat va vatanparvarlik kabi qadriyatlarni badiiy obraz va real vaziyat orqali yetkazadi. Muallif diniy matnlardan foydalanishda didaktik ohangni ortiqcha ta'kidlamaydi, balki uni badiiy vaziyat mantig'iga singdiradi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari quyidagicha umumlashtirildi:

1. Diniy matnlar romanda besh funksional vazifani bajaradi: tarixiy-kolorit (ishonarlilik), xarakterologik, kompozitsion-g'oyaviy, badiiy-estetik va polemik-ironik vazifalar.
2. Intertekstual aloqa to'rt shaklda amalga oshadi: to'g'ridan-to'g'ri sitata, bilvosita iqtibos, reminissensiya/allyuziya va barqaror diniy formulalar; to'g'ridan-to'g'ri sitatalar rasmiy-hujjatli epizodlarda, yashirin shakllar lirik-psixologik parchalarda ustun.
3. Romanning "Yaldo kechasi" sarlavhasi Qur'ondagi tun-tong, zulmat-nur qarama-qarshiligi bilan mazmunan uyg'unlashuvchi paratekstual intertekst sifatida aniqlandi.
4. Payg'ambarlar qissalari (Yusuf, Yunus) orqali hosil bo'lgan semantik parallelizm tarixiy voqealarni umuminsoniy diniy-falsafiy miqyosga ko'taradi.
5. Diniy intertekst axloqiy-baholovchi vazifani bajarib, tarixiy voqeaga baho muallif emas, madaniy an'ana nomidan beriladi.
6. Diniy intertekst didaktik-tarbiyaviy salohiyatga ega, biroq badiiy vaziyat mantig'iga singdirilgani uchun direktiv pand-nasihatga aylanmaydi.
7. Diniy intertekstning tarjimasi alohida strategiya (izohli tarjima, sharh, izohlar tizimi)ni talab qiladi, chunki matnning diniy avtoriteti va badiiy vazifasi bir vaqtda saqlanishi zarur.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Xayriddin Sultonning "Yaldo kechasi" romanida Qur'on oyatlari, hadis va diniy matnlar ko'p vazifali intertekstual vosita sifatida namoyon bo'ladi: ular tarixiy davrning ruhiy-madaniy muhitini tiklaydi, qahramonlar xarakterini ochadi, kompozitsiyani mustahkamlaydi va tarixiy haqiqat bilan badiiy voqelik o'rtasidagi dialektik aloqani ta'minlaydi. Sarlavhadagi yaldo ramzi bilan uyg'unlashgan diniy motivlar asarning bosh g'oyasi bo'lgan sinov, sabr va tong umidini ifodalaydi. Shu tariqa diniy intertekst romanda tashqi qo'shimcha emas, uning badiiy qurilishining ajralmas qismi sifatida qaralishi lozim. Mavzuni kelgusida romandagi she'riy parchalar, xat va hujjat

shakllari hamda mumtoz adabiyotga ishoralar bilan qiyosiy o'rganish intertekstual tahlilni yanada to'liq qiladi va milliy adabiyotshunoslikda diniy intertekstuallikni tizimli o'rganishga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Бахтин М. М. Проблемы поэтики Достоевского. – 4-е изд. – Москва: Советская Россия, 1979. – 320 с. URL: <https://www.booksite.ru/fulltext/bah/tin/pro/ble/my/poe/tic/dos/toe/vsk/index.htm>
2. Buxoriy Muhammad ibn Ismoil. Al-Jome' as-sahih (Ishonarli to'plam). – 4 jildlik. – Toshkent: Qomuslar bosh tahririyati, 1997. URL: <https://www.in-academy.uz/index.php/EJAR/article/view/1537>
3. Genette G. Palimpsestes: La littérature au second degré. – Paris: Éditions du Seuil, 1982. – 467 p. – ISBN 2-02-006116-3. URL: <https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb346838476>
4. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. – Москва: Наука, 1987. – 263 с. URL: <https://rgub.ru/searchopac/book.php?id=RGUB%5CBIBL%5C0000420855>
5. Kristeva J. Bakhtine, le mot, le dialogue et le roman // Critique. – Paris, 1967. – Vol. 23. – № 239. – P. 438–465. URL: <https://hvolat.com/Kristeva/krist05.html>
6. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров: Человек – текст – семиосфера – история. – Москва: Языки русской культуры, 1996. – 464 с. – ISBN 5-7859-0006-8. URL: <https://search.rsl.ru/ru/record/01001760854>
7. Quronov D., Mamajonov Z., Sheraliyeva M. Adabiyotshunoslik lug'ati. – Toshkent: Akademnashr, 2013. – 408 b. – ISBN 978-9943-389-57-1. URL: <https://quronov.uz/kitoblar.html>
8. Qur'oni karim. O'zbekcha izohli tarjima / tarjima va izohlar muallifi Alouddin Mansur. – Toshkent, 1992. URL: <https://parliament.gov.uz/articles/2133>
9. Sulton Xayriddin. Yaldo kechasi: roman. – Toshkent, 2025. URL: <https://asarlar.uz/kitob/yaldo-kechasi>
10. Фатеева Н. А. Контрапункт интертекстуальности, или Интертекст в мире текстов. – Москва: Агар, 2000. – 280 с. – ISBN 5-89218-124-3. URL: <https://ci.nii.ac.jp/ncid/BA61247350>
11. Eco U. Lector in fabula: La cooperazione interpretativa nei testi narrativi. – Milano: Bompiani, 1979. – 239 p. URL: <https://books.google.com/books?id=xniyAAAAIAAJ>